№ 216 ԿԻՐԱԿԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 1901 ԿԻՐԱԿԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 № 216

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Եղիսաբէթ Ղազարեան Գեանջունցեան, Հռիփսիմէ Գրիգորեան Խանդամիրեանց, Աննա Գրիգորեան Բէգլարեանց, Նատալիա Գրիգորեան Ներսէսեանց, Աննա Գրիգորեան Ղարախանեանց եւ Սօֆիա Գրիգորեան Արաֆէլեանց՝ ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին, բարեկամներին եւ ծանօթներին, առաջինը իր անմոռանալի ամուսնու եւ վերջինները իրանց սիրելի հարազատ եղբօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳԵԱՆՋՈՒՆՑԵԱՆԻ

մահը եւ խնդրում են իրանց ներկայութեամբ յարգել հանգուցեալի յուղարկաւորութիւնը եւ թաղումը։ Յուղարկաւորութիւնը սեպտեմբերի 30-ին, առաւօտեան 10 ժամին, դէպի Ջիգրաշէնի եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ Բնակարանը՝ Կօջօրսկայա փողոց, տուն Շաղինեանի։ 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Մատենագրութիւն. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Եւրոպական մտքից եւ գրականութիւնից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

Յուլիսի կէսից մինչեւ այժմ անթիւ հոգեհանգիստներ կատարվեցան հանգուցեալ Գրիգոր Ջանշեանի համար։ Կարդալով այդ հոգեհանգիստների լուրերը, ես—ինչ թաքցնեմ մեղքս—հեգնաբար ժպտում էի։ Որովհետեւ լաւ եմ ճանաչում իմ ազգի յատկութիւնները...

Սպասեցէք, ասում էի ես.—դեռ մի տարի է անցել համակրելի գրողի մահից։ Դեռ, ինչպէս ասում են, թարմ է հողը Ջանշեանի գերեզմանի վրա։ Թող քիչ էլ «հոլովվի ժամանակը», քիչ էլ առաջ գնանք,—եւ մենք կը տեսնենք, թէ ուր կը մնան ձեր ճառերը, ձեր խնկի ծուխը, ձեր կուրծք ծեծելը։ Շատ տեղերից գրում էին գանգատներ։ Ճառեր ենք ասում, գովասանքներ ենք շռայլում,—գրում էին գանգատաւորները,—բայց շօշափելի գործ չենք կատարում։

Կարդում էի եւ այդ գանգատները ու դարձեալ ժպտում։ «Լաւ է, ասում էի, որ հէնց գոնէ ճառերով ու բացականչութիւններով յիշատակէիք ձեր երախտաւորներին. ինչ ուզում էք արէք, միայն թէ չը մոռանաք»։

Այս խոստումը, այսինքն՝ իմ այս կարծիքները, ես մինչեւ այժմ հրապարակ չէի հանում։ Ո՞վ գիտէ, ասում էի, գուցէ հրաշք է կատարվել հայոց աշխարհում։ Ո՞վ գիտէ, գուցէ հայը փոխվել է, ինչպէս փոխվել էր «Խենթի» Թօմաս էֆէնդին՝ Վարդանի երազում։

Բայց ահա եկաւ սեպտեմբերի 23-ը եւ ապացուցեց, որ զուր էին իմ «գուցէ»-ները։ Նա ասաց, որ եթէ կրթվող ու փոխվող ազգ կայ լուսնի տակ—դա հայ ազգը չէ։

Ի՞նչ կար սեպտեմբերի 23-ին։ Ինն տարվայ մի գերեզմանի վրա արձան էր բացվում։ Դա Գամառ-Քաթիպայի գերեզմանն էր։ Եւ ահա ինչ է ասում մեզ այդ գերեզմանը։

Ինն տարի շարունակ մեր մեծ բանաստեղծի բարեկամ պ. Գրիգոր Ջալխուշեան փող էր հաւաքում ազգից՝ արձան կանգնեցնելու համար այն տաղանդին, որ—աւելին չասենք—«Մայր Արաքսի» է գրել ու մեզ տուել։ Ես շատ լաւ յիշում եմ պ. Ջալխուշեանի գործունէութիւնը փող հաւաքելու մէջ։ Տարին տասն երկու ամիս նա հաշիւներ էր տպում լրագիրների մէջ եւ շարունակ, ամեն անգամ, հրաւիրում էր հայերին չը խնայել իրանց նուէրները։

Լսում էին հայերը այդ հրաւէրները, այդ եռանդուն կոչերը եւ, այնուամենայնիւ, ինչ էին տալիս։ Թող խօսեն թւանշանները։ Ես միայն այսքանը կասեմ, որ ինն տարվայ մէջ մեր տուածներից երեք հազար րուբլի էլ չը կազմվեց։

Եթէ վերցնէք այդ հաշիւները եւ կարդաք ժամանակագրական կարգով, դուք կը տեսնէք, թէ երբեմն որքան պիտի ուրախացրած լինի պ. Ջալխուշեանին մի որ եւ է հինգ րուբլի, ուղարկված մի պատահական պարտաճանաչ հայի կողմից։ Այդ ուրախութիւնը հասկանալու համար, դուք պիտի երեւակայէք այսպիսի մի դրութիւն։ Անցնում են ամիսներ, երկար ժամանակ, ոչ ոք հայերից չէ յիշում, որ իր մեծ բանաստեղծի համար արձան պէտք է պատրաստել։ Ի՞նչ անել։ Ի՞նչպէս յիշեցնել, նորից եւ նորից կրկնել նոյն հրաւէրը, նոյն յորդորանքները։ Ահա այդ՝ խկապէս նեղ միջոցին ստացվում է, դիցուք, հինգ րուբլի։ Սա մի ամբողջ եղելութիւն է դառնում։ Եւ պ. Ջալխուշեան շտապում է գրել օրինակ այսպէս. «Մինչեւ սեպտեմբերի 1-ը ունէինք 1016 րուբլի. ստացանք N N-ից 5 րուբլի»։ Եւ աւելացնում է. «Յորդորում ենք հայերին նուէրներ ուղարկել մեր ազգային մեծ բանաստեղծի մահարձանի համար»։ Անցնում են դարձեալ ամիսներ, նոյն յուսահատ լռութիւնը, մինչեւ որ մի տեղից 20—25 րուբլի կուղարկվի։

Այսպիսի եգիպտական տանջանքներով պ. Ջալխուշեան հաւաքեց կոպէկներ ինն տարիների ընթացքում։ Ի՞նչ հաւաքել. պէտք է ուղղակի ասել—գչլեց։ Եւ վերջ ի վերջոյ նրա անսպառ համբերութիւնն էլ, եռանդն էլ սահման գտաւ։ Վերջում նա յայտարարեց, թէ պակաս մի քանի հարիւր րուբլիները ինքն է տալիս եւ բաց է անում մահարձանը։

Մի քանի անգամ պ. Ջալխուշեանը արդարացի յանդիմանութիւններ կարդաց հայերին՝ այդ զարմանալի անտարբերութեան համար։ Ես նրա խիստ ու կտրուկ տողերը կարդալիս ասում էի. «Սպասեցէք, պ. Ջալխուշեան, հօ՛ րինքը, բանաստեղծն է երգել «Ա՛խ, ինչպէս կուզեմ... լոկ այդ չի բաժնէր ինձ իմ կոպէկնէն»։ Հիմա, քանի որ փոքր բան է, հայը լուռ է եւ նոյն իսկ խուլ։ Ահա կանցնէ փոքր ժամանակը եւ երբ դուք բաց կանէք արձանը, կը տեսնէք, թէ քանի քանի ճառեր կարտասանվեն եւ քանի ախ ու վայ կարձակվեն»։

Այսպէս էի ասում։ Եւ ես միամիտ էի։

Ինն տարվայ գերեզմանը մոռացվեց։ Մոռացվեց, որ Գամառ-Քաթիպան արձան է ստանում իր հողադամբարանի վրա։ Այնքան մոռացվեց, որ նոյն իսկ հայը իր ձրի ճառամոլութիւնը, իր հոգեհանգիստներն ու խունկը խնայեց։

Կարդացէք հանդէսի նկարագրութիւնը։ Ես երեւակայում էի, թէ սեպտեմբերի 23-ը ս. Խաչ վանքի բակում, Գամառ-Քաթիպայի եւ Նալբանդեանցի շիրիմների շուրջը կը ժողովէ ներկայացուցիչներ հարաւից ու հիւսիսից, արեւմուտքից ու արեւելքից։ Ես երեւակայում էի, թէ ուր կայ հայութիւն, այնտեղ այդ օրը կարտասանվի այդ անունը—Ռափայէլ Պատկանեան։ Եւ իրաւունք ունէի, չէ՞։ Ունեցել ենք մենք Գամառ-Քաթիպայի նման մի ուրիշ բանաստեղծ, որ այնպէս երգած լինէր մեր ազգային ցաւերն ու իղձերը։ Կայ մի ուրիշ բան «Հիմի էլ լռենք»-ի նման։ Անուանել ենք ամենքս եւ անուանում ենք նրան մեծ բանաստեղծ։ Բայց որքան փոքրոգութիւն ցոյց տուինք այդ մեծութեան առաջ։

Նոյն իսկ այնպիսի քաղաքում, ինչպիսին է Թիֆլիսը, մի հոգեհանգիստ չը կատարվեց, մի ճառ չարտասանվեց։ Բացուի պէս քաղաքից ոչ մի հատ հեռագիր անգամ...

Ահա ինչ ունեմ ասելու ձեզ, սիրելի ընթերցող։ Տխուր է իմ հաղորդածը։ Նա ցոյց է տալիս, որ այլ եւս արիւն չը կայ մեր երակների մէջ. ջուր, սառոյցին ջուր է հոսում մեզանում։ Ի՞նչ ենք մենք, որ արժանի լինենք մեծ բանաստեղծի։ Ժողովուրդն ասում է. «Աստուած սարը տեսնում է, ձիւնը դնում»։ Այս ճշմարտութիւնը հայկական իրականութիւնից է չաղախված։

Նոյն իսկ ձրի ճառեր եւ հինգ կոպէկի խունկ էլ չենք նուիրում մեր գործիչների յիշատակին։ Ցեատղիմել ենք եւ այս անմեղ բաների մէջ։ Զգացմունք չէ մնացել մեր մէջ—ահա ինչու ենք այսպէս յետադիմել։

Եւ այս փաստից յետոյ ձեզանից ո՞վ սիրտ կանէ մեղադրել ինձ, որ Ջանշեանի անթիւ հոգեհանգիստները ինձ հեգնական ժպիտ էին պատճառում։

Ուր Ջանշեան եւ ուր Ռափայէլ Պատկանեան։ Առաջինը երկրորդի երախտիքի մի յիսունական մասն էլ չունի մեզ վրա։ Եւ եթէ այսպէս է, երբ ինն տարին բաւական է, որ մենք այսքան ապերախտաբար մոռանանք «Մայր Արաքսի»-ի հեղինակին, քանի ժամանակ կարող են տեւել մեր ճառերը Ջանշեանի վերաբերմամբ, մեր հոգեհանգիստները, մեր կուրծք ծեծելը...

Քանի թարմ է գերեզմանը, մենք դեռ էլի մի բան անում ենք, մանաւանդ երբ հօտային զգացմունքն է մեզ շարժողը։

Բայց քանի գրոշ արժէ մեր այդ համակրութիւնը։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄՏՔԻՑ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ռուդօլֆ Ֆիրխով

Գերմանիայում տօնվում է այսօր հռչակաւոր գիտնական Ֆիրխովի ծննդեան ութսունամեակը։ Նախանձելի է, ի հարկէ, մի ազգ, որի շրջանում ֆիզիկական եւ հոգեկան կրթութեան պատասխանատու գործը այնպիսի առողջ հիմքերի վրա է դրված, որ այս նեարդային, հիւանդոտ ժամանակներումս անգամ զուրկ չէ ութսունամեայ ծերունիներից, մանաւանդ այնպիսի ծերունիներից, որոնց կեանքը անսպառելի եռանդի եւ մտաւոր անխոնջ գործունէութեան մի-մի կատարելատիպ է ներկայացնում։

Ուրախալի է անչուշտ այն իրողութիւնը, որ այս հաղուագիւտ երկարակեացների շարքին պատկանում է նաեւ Ֆիրխովը, գերմանական գիտութեան ամենափայլուն աստղերից մէկը, բայց մի աստղ, որի շողերով ոչ միայն Գերմանիայի, այլ եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի մտաւոր հորիզոնն է լուսաւորվում։ Նրա հռչակը վաղուց արդէն համատարած է դարձել. իսկ ժամանակակից Գերմանիայում նա ամենապատկառելի անձնաւորութիւններից մէկն է. առանձնապէս Բերլինում, որի բարգաւաճման եւ հասարակական առաջադիմութեան նա շատ նպաստել է, մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում եւ պատկանում է մայրաքաղաքի ականաւոր երրորդութեանը, որի միւս ներկայացուցիչներն են՝ հանճարեղ պատմաբան Մոմզէն եւ «փոքրիկ մեծ մարդը» նշանաւոր նկարիչ Մէնցէլ, որոնց ութսունամեակը արդէն կատարված է։

Ֆիրխով ծնված է 1821 թւին, հոկտ. 13-ին Շիֆէլբայնում (Պրուսիա)։ Բարձրագոյն կրթութիւնը նա ձեռք է բերում Բեռլինի համալսարանի բժշկական բաժնում, ուր աւարտում է 1843-ին եւ իսկոյն նշանակվում է իր պրոֆէսորի օգնական. այնուհետեւ Բերլինի Charité-ում նրան յանձնվում է երկրորդ անդամահատողի պաշտօնը, որ նրան լուրջ ուսումնասիրութիւնների լայն ասպարէզ է բաց անում։ Իր այս ուսումնասիրութիւնների հետեւանքները նա հրատարակեց իր «Archiv für pathologische Anatomie und Physiologie und für Klinische Medicin» պարբերական հանդէսի մէջ. այս նշանաւոր հրատարակութիւնը, որի սկիզբը դրվեց 1847 թւին, դեռ մինչեւ այժմ շարունակվում է եւ մօտ 150 պատկառելի հատորների է հասնում, որոնց մէջ հարիւրաւոր յօդուածներ են պատկանում Ֆիրխովի գրչին։ 1846-ից սկսած Բեռլինի համալսարանում կարդում է դասախօսութիւններ պաթօլօգիական անատոմիայից. բայց նրան վիճակված չէր երկար մնալ Բեռլինում։ 1848-ին նա պրուսական կառավարութեան կողմից ուղարկվում է Վերին-Շլէզիա տիֆի համաճարակն ուսումնասիրելու. իր զեկուցման մէջ բժշկական ռեֆորմների անհրաժեշտութիւնը շեշտելիս՝ Ֆիրխով շատ արմատական հայեացքներ է յայտնում, առանձնապէս ազատ եւ զարգացած դասակարգի բարեկեցութեան պաշտպանն է հանդիսանում։ Բացի դրանից 48-ի յեղափոխութեան ժամանակ նա ազատամիտ շարժման կողմնակիցներից մէկն էր եւ չը դանդաղեց այն ժամանակվայ գերմանական մտքի եւ հասարակական ձգտումների առաջաւոր ներկայացուցիչների հետ ձեռք ձեռքի տուած գնալ. չէ՞ որ Գէօթինգէնի նշանաւոր «եօթերը» (7 պրօֆէսորներ), Դրօյզէն, Դալման, Գրիմ եւ այլն, արդէն սկսել էին պարլամենտական պրօպագանդայի օրինակելի եւ պատուաբեր գործը։ Այս անցքերը բաւական էին, որ պրուսական յետադէմ մինիստրութիւնը հարկադրէր նրան «քաղաքական հիմքերի պատճառով» հրաժարվել Բեռլինի համալսարանում դասախօսելուց։ 1849-ին նա հրաւիրվում է Վիւրցբուրգ իբրեւ պրօֆէսոր. այստեղ նա հիմնում է մի բժշկական ընկերութիւն—«Physikalish—medicinische Gesellschaft» եւ առհասարակ ամբողջ մի դպրոց է ստեղծում։ Բայց երիտասարդ գիտնականի համբաւը հանգիստ չէ տալիս Գերմանիայի կենտրոնական համալսարանին. այնպէս որ նա նորից հրաւիրվում է Բեռլին թէ իբրեւ պրօֆէսոր եւ թէ իբրեւ վերատեսուչ՝ յատուկ իր համար հիմնված պաթօլօգիական ինստիտուտի։ Նա Բեռլինում շուտով դառնում է գիտական զանազան բարձր հիմնարկութիւնների անդամ՝ սկսած «գիտութիւնների ակադեմիայից»։

Ֆիրխով, այսպէս կոչված, «Բջիջային ախտաբանութեան» (Cellularpathologie) հիմնադիրն է կենսական բոլոր երեւոյթների, ինչպէս եւ հիւանդութիւնների հիմնաքարը նա համարում է բջիջների գործունէութիւնը։ Այս տեսութիւնը, որ ամբողջ բժշկական պատմութեան մէջ դարաշրջան կազմող մի երեւոյթ էր, նա առաջին անգամ ընդարձակ կերպով յայտնեց իր «Vorlesungen über Cellularpathologie in ihrer Begründung auf physiol. und pathol. Gewebelehre» աշխատութեան մէջ։ Բժշկական սահմանում նա առանձին ուշադրութիւն է դարձրել հասարակական առողջապահութեան կարեւոր խնդրի վրա եւ առհասարակ Գերմանիայում, Մաքս Պէտտէնհօֆէրի հետ միասին, նա համարվում է նորագոյն առողջապահութեան հայրը. նա ունի բազմաթիւ աշխատութիւններ քաղաքների (գլխաւորապէս Բէրլինի) մաքրութեան եւ կանալիզացիայի, նոյնպէս հիւանդանոցների, հակավարակման, դպրոցական առողջապահութեան եւ այլն մասին։

Բայց Ֆիրխով բազմակողմանի մի գիտնական է. ոչ միայն բժշկութեան, այլ եւ մարդաբանութեան եւ ազգագրութեան մէջ նա մեծ հեղինակութիւն է վայելում։ Նա ուսումնասիրութեան ենթարկեց ցեղերի անատոմիական առանձնայատկութիւնները եւ գանգերի չափով կամ կշռի, ինչպէս նաեւ աչքերի ու մազերի գոյներով փորձեց որոշել

Թիւ՛ը, մեր այս—սաժօթ չը լինի ասելը—«պարտաճանաչութիւնը»...

Գնահատեցէք, ընթերցող։ Ինձ համար—մի գրոշ էլ չարժէ...

Լ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բագրատ Այվազեանց. «Հիւսիսի Արծիւը». պատմական վէպ 1801—1829 Թ. (Կովկասի տիրապետութեան հարիւրամեակի յիշատակին). 208 եր. գինն է 1 րուբլ. Թիֆլիս 1901.

Գրականական տեսակէտից պ. Այվազեանցի «պատմական վէպը» բոլորովին ցած է քննադատութիւնից։

«Հիւսիսային Արծիւ»-ի մէջ չը կայ գեղարուեստ. չը կայ վէպ, զգացմունքների, բնաւորութիւնների յաջորդական զարգացում ու լուսաբանութիւն. չը կայ պատմական իմաստ, արդէն կատարված, լրացած եւ մեզնից հեռաւորութեան կապուտակ մշուշով պճնված դէպքերի եւ այդ դէպքերը ղեկավարող կամ նրանց ալիքների հետ ընթացող անձնաւորութիւնների ամբողջացած պատկերացում եւ պատճառաբանական բացատրութիւն։ Շարադրութեան ձեւը վերին աստիճանի միամիտ է, այնքան միամիտ, որ գործող անձերից մէկը 1827 թւին երգում է «Մանիր, մանիր իմ ճախարակ»-ը, եւ հեղինակը ամենայն բարեխղճութեամբ ծանօթութեան մէջ յայտնում է, որ այդ ոտանաւորը գրել է պ. Ղազարոս Աղայեան, որ 1827-ին անշուշտ ծնված էլ չէր։ Գրուածքի լեզուն էլ անճ է եւ շատ տեղ անգրագէտ։

Չը նայելով այդ բոլոր պակասութիւններին՝ կարող է պատահել, որ պ. Այվազեանցի հեղինակութիւնը ժողովրդականութիւն ստանայ հասարակ ընթերցողների խաւերում, շնորհիւ այն հետաքրքրութեան, որ կարող է զարթեցնել վէպի նիւթը—ռուսաց տիրապետութեան տարածումը հարաւային Անդրկովկասի վրա, Երեւանի առումը եւ առհասարակ այն արժանայիշատակ դէպքերի ամբողջ շրջանը, երբ մեր պապերը եւ հայրերը այլակրօն եւ բարբարոս բռնակալութեան տակ դարերով հեծելուց յետոյ՝ թեւաւորվել էին նոր ու ազատ կեանքի վարդագոյն յոյսերով։

Տ. Ց.

—

Նոր ստացված հրատարակութիւններ. 1) Գաբրիէլ Սունդուկեանց „Պէպօ“. երկրորդ տպագրութիւն (ուղղած). 120 եր. գ. 50 կ. Թիֆլիս 1901 Թ. 2) „Վտակ“ գրական-բանասիրական ժողովածու Գրիգոր Զանշեանի յիշատակին. 419 եր. գինը 1 ր. 50 կոպ. Թիֆլիս 1901 Թ. 3) Վահան Թէքեան. „Հոգեր“. 113 եր. Պարիզ 1901 Թ. 4) Ց. Մուրադեան. „Համշէնցի հայեր“. (արտատպած „Ազգագրական հանդէսից“). 124 եր. գ. 40 կոպ. Թիֆլիս 1901 Թ. 5) Մաքսիմ Գորկիյ. „Մի անգամ աշնանը“. Թարգ. Ս. Շահումեանց. 18 եր. գ. 7 կոպ. Թիֆլիս 1901 Թ. 6) Ալֆրեդ դը Վինէի. „Քերթուածներ“. Թարգմ. Ա. Չօպանեան. 36 եր. գ. 1 ֆրանկ. Պարիզ, 1901 Թ. 7) Շրջաբերական ծանուցագիր «Նոր Դպրոցի» հրատ. Սմբատ Դաւիթեան Կ. Պոլիս. 1901 Թ. 8) Ցուցակ-գիր-գրացուցակ Ս. Դաւթեանի կրթական-հրատարակչական գործակալութեան. Կ. Պոլիս 1901 Թ. 9) Թաւրիզի Լիլաւա թաղի „Հայկազեան“ և „Թամարեան“ երկսեռ դպրոցների ուսումնական մասի տեղեկագիր 1898—1901 տարի. Թաւրիզ 1901 Թ. 10) Տեղեկագիր և հաշւեցոյց 1900—1901 տարեշրջանի հայ. բարեգ. ընկերութեան. Թաւրիզ 1901 Թ. 11) Թաւրիզի լսարանական ընկերութեան 1899—1900 և 1900—1901 տարեշրջանների տեղեկագիրը. Թաւրիզ 1901 Թ. 12) Տեղեկագիր և հաշուեկշիռ 1900—1901 տարեշրջանի Թաւրիզի հայ. բարեգործական ընկերութեան. Թաւրիզ 1901 Թ. 12) Համառօտութիւնք տարեկան հաշուոց 1900 ամի Ազգային-կրօնական, բարեգործական և կրթական հաստատութեանց Նոր-Ջուղայի և երից գիւղօրէից. Նոր-Ջուղա 1901 Թ. 13) Алек. Калантаръ. „Молочное Хозяйство на Кавказѣ“. вып. I. ц. 10 к. Тифлисъ, 1901 г. 14) „Юбилейный сборникъ къ столѣтію присоединенія Грузіи къ Россіи“. Е. Сталинскій (Приложеніе къ газетѣ „Кавказъ“). Тифлисъ 1901 г. 15) „Кавказская марганцевая руда“. 2-е изд. Совѣта съѣзда марганцепромышленниковъ. Кутаисъ 1901 г. 16) ი. ევდოშვილი. „ლექსები და პოემები“ ავტორის სურათით. ფასი ათი შაური. თფილისი 1901 წ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ, սեպտեմբերի 28-ին, երեկոյեան ժամի 11-ին, Բարձրագոյն Անձինք բարեհաճեցին մեկնել Թիֆլիսից։ Կայարանի արքայական սենեակներն այդ ժամանակ շքեղ զարդարված էին գորգերով, ծաղիկներով եւ արեւադարձային բոյսերով։ Բարձր Հիւրերին ճանապարհ գցելու համար կայարան էին եկել կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցին, նրա օգնական գեներալ Ֆրէզէ, Թիֆլիսի նահանգապետ Սվեչին, գեներալիտէտը, Թիֆլիսի եւ Քութայիսի նահանգների ազնուականները՝ իրանց նահանգական եւ գաւառական պարագլուխների հետ, քաղաքագլխի պաշտօնակատար Շեստակով, քաղաքային խորհրդի ձայնաւորներն եւ այլ անձինք։ Կառավարչապետի պալատից մինչեւ կայարան Բարձրագոյն Անձերին ուղեկցում էին վրացի հեծեալ ազնուականներ, որպէս պատուաւոր կցորդներ։ Ուղիղ ժամի 11-ին, հրաժեշտի ողջոյն տալով Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Միխայիլ Նիկոլայեվիչին եւ միւս Օգոստափառ Անձերին, յունական Թագուհի Օլգա Կոնստանտինովնա՝ Նոցա Բարձրութիւններ՝ Գէորգի Միխայլովիչի, Մարիա Գէորգիեվնայի եւ Քրիստափոր ու Անդրէաս արքայորդիների հետ մեկնեց երկաթուղու արտակարգ գնացքով դէպի Բաթում, որտեղից ճանապարհ կընկնի դէպի Աթէնք։ Ապա ժամի 11-ին եւ 30 րոպէին Նոցա Բարձրութիւններ Միխայիլ Նիկոլայեվիչ, Նիկոլայ Միխայլովիչ եւ Ելենա Վլադիմիրովնա մեկնեցին դէպի Բորժոմ։

—

Ուրբաթ, սեպտեմբերի 28-ին, Նորին մեծութիւն յունաց Թագուհի Օլգա Կոնստանտինովնա, Մեծ-Իշխաններ Միխայիլ Նիկոլայեվիչ, Գէորգի Միխայլովիչ, Մեծ-Իշխանուհիներ Մարիա Գէորգիեվնա եւ Ելենա Վլադիմիրովնա այցելեցին Վրաստանի էկզարխ Ֆլավիան արքեպիսկոպոսին։

—

Ուրբաթ, սեպտեմբերի 28-ին, երեկոյեան 9 ժամին, Թիֆլիսի «Կրուժոկի» ամառային շինութեան մէջ Բարձրագոյն Անձինք ներկայ եղան հիւրասիրութեան, որ կազմել էր վրաց ազնուականութիւնը։ «Կրուժոկի» պարտէզը, առանձնապէս ռոտոնդը, գեղեցիկ կերպով զարդարված էին գորգերով, դրօշակներով, ծաղիկներով եւ կանաչի հիւսուածքներով։ Ժամի 8-ին ժողովվեցին հրաւիրված գեներալները, քաղաքի ներկայացուցիչները, օտարերկրեայ հիւպատոսները եւ այլ անձինք։ Բարձրագոյն Հիւրերը եկան ժամի 9-ին, կառավարչապետ իշխան Գոլիցինի եւ ուրիշների ուղեկցութեամբ։ Երեկոյթը շատ ուրախ անցաւ։ Տեղի ունեցան պարեր, որոնց մասնակցեցին մեծ Իշխանուհիներ Մարիա Գէորգիեվնա եւ Ելենա Վլադիմիրովնա։ Պարերից յետոյ Նոցա Բարձրութիւնները, պատուաւոր կցորդների ուղեկցութեամբ, մեկնեցին պալատ։

—

Երէկ, սեպտեմբերի 29-ին, կովկասեան կառավարչապետի պալատում, ցերեկվայ ժամի 1-ին տեղի ունեցաւ նախաճաշ, որ իշխան կառավարչապետը տուեց վրաց ազնուականութեանը եւ Թիֆլիս քաղաքի ներկայացուցիչներին։ Հիւրերին ընդունում էր իշխան—տանտէրը սիրալիր կերպով խօսակցելով նրանց հետ։ Նախաճաշը պատրաստված էր պարսկական դահլիճում։ Սեղանը զարդարված էր ծաղիկներով եւ փնջերով։ Սեղանի նստեցին մինչ իննսուն անձ։ Նախաճաշի ժամանակ նուագում էր երաժշտական օրկեստր։ Նախաճաշի ժամանակ իշխան կառավարչապետը առաջարկեց Թագաւոր Կայսրի եւ Մեծ-Իշխան Միխայիլ Նիկոլայեվիչի կենացները, որոնք ընդունվեցին մեծ ոգեւորութեամբ։ Ապա առաջարկեց Թիֆլիսի եւ Քութայիսի ազնուականութեան, Թիֆլիս քաղաքի ներկայացուցիչների եւ ուրիշ նահանգներից եկած ազնուականութեան պարագլուխների կենացները։ Կառավարչապետը իր կենացներին աւելացնում էր ոգեւորող եւ զգացված խօսքեր։ Մոսկվայի ազնուականութեան պարագլուխը առաջարկեց կառավարչապետի եւ վրաց ազնուականութեան կենացները, իշխան Չերքեզովը յիշեցնելով կառավարչապետի Դիդուբէում ասած խօսքերը կովկասեան ազգերի զարգացման մասին առանց կրօնի եւ ծագումի խտրութեան, առաջարկեց համերաշխ գործունէութեան կենացը։ Նախաճաշը անցաւ ուրախ եւ կենդանի։ Նախաճաշից յետոյ կօզակների երգեցիկ խումբը երգեց զանազան տեսակ երգեր։ Ժամի 3-ին հիւրերը սկսեցին ցրվել։

—

Թիֆլիսի ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Մելիքով, Վրաստանի Ռուսաստանի հետ միանալու հարիւրամեայ յոբելեանի առիթով, Ռուսաստանի զանազան ծայրերից ստացել է բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ։ Ի միջի այլոց ստացված են հեռագիրներ Մեծ-Իշխան Սերգէյ Միխայլովիչից, ֆինանսների մինիստր Վիտտէից, ծովային մինիստրութեան կառավարիչ ծովապետ Տիրտովից եւ արդարադատութեան մինիստր Մուրավեովից։ Բացի հեռագիրներից իշխան Մելիքով ստացել է շնորհաւորական նամակներ ներքին գործերի, զինւորական, ժողովրդական լուսաւորութեան, Կայսերական պալատի մինիստրներից եւ այլ բարձրաստիճան անձերից։

—

Մեզ հաղորդում են, որ այսօր, ժամը 10-ին, Մողնու եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցվի Վեհափառ Կաթողիկոսի օծման տարեդարձի առիթով։ Պատարագիչ Անանիա եպիսկոպոսը քարոզ կը խօսէ։ Պատարագից յետոյ, ժամը $12^1/_2$-ին, հայրապետական մաղթանք կը կատարվի Վանքի Մայր եկեղեցու բակում, վեհարանի առաջ։ Ընդունելութիւն նշանակված է մաղթանքից յետոյ մինչեւ ժամի 3-ը։ Երեկոյեան լուսավառութիւն կը լինի Վանքի բակում։

—

Այսօր, կիրակի, սեպտեմբերի 30-ին, ցերեկվայ ժամի 1-ին, տեղի կունենայ կովկասեան բժշկական համաժողովի բացումը Արտիստական ընկերութեան դահլիճում։

—

Այսօր, կիրակի, սեպտեմբերի 30-ին երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին կը կայանայ կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան յոբելեանական նիստը, որտեղ կը կարդացվեն զեկուցումներ եւ շնորհաւորական հեռագիրներ։

—

Վաղը, երկուշաբթի, հոկտեմբերի 1-ին, երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին կը բացվի կաթնատնտեսական ժողովը կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում։

—

Մօտ օրերումս Պարիզից Թիֆլիս եկաւ ֆրանսիացի լեզուագէտ եւ ազգագրագէտ Ադոլֆ Միր։ Երիտասարդ գիտնականը մտադիր է նիւթեր ժողովել մեր երկրում Կովկասի ուսումնասիրութեան համար։ Ադոլֆ Միր ազատ խօսում է ռուսերէն. փոքր ինչ ծանօթ է նաեւ հայերէնի ու վրացերէնի հետ։

—

Թիֆլիսում մօտ օրերումս վախճանվեց Գէորգի Քարթվէլով։ Հանգուցեալը 70-ական թւականներին հրատարակում էր վրաց միակ «Դրօէբա» լրագիրը, վարչութեան անդամ եւ գանձապահ էր «Վրացիների մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան», եղել է Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի ձայնաւոր եւ հրատարակել է Ռուսթավելու «Ընձի կաշի» վէպը՝ զարդարված Զիչիի պատկերներով։

—

Ռուսաց մամուլի մէջ յաճախակի գանգատներ էին լսվում Թիւրքահպատակ կամ պարսկահպատակ բախտախնդիրների դէմ, որոնք գնալով Ռուսաստան, օրթոդոքս քահանայ կամ հոգեւորական են ձեւացնում իրանց եւ խաբելով խեղճ ժողովրդին նրա վերջին կոպէկները առնում են ձեռքերից։ Մի այդպիսի դէպք տեղի ունեցաւ ներկայ տարվայ գարնանը ռուսաց հարաւային թեմերից մէկում. եկան երկու պարսկահպատակ բաղդախնդիրներ, որոնցից մէկը քահանայ էր իրան անուանում, իսկ միւսը—տիրացու. վերոյիշեալ թեմի գիւղերում հանգանակութիւն անելով եւ օգուտ քաղելով գիւղացիների ագիտութիւնից, վերոյիշեալ բաղդախնդիրները սպառնալիքներ էին կարդում եւ պատրիարքի անունից յաւիտենական անէծք էին թափում նրանց գլխին, որոնք փողեր չէին տալիս նրանց։ Տեղական

մարդկային ցեղերի դասաւորութիւնը։ Ազգագրական եւ մարդաբանական ուսումնասիրութիւնների համար նա ճանապարհորդել է ոչ միայն ամբողջ Եւրոպայում, այլ եւ Ասիայի ու Աֆրիկայի մի քանի մասերում։ 1879-ին նա ընկերացաւ Յունաստանի նշանաւոր պեղիչ Շլիմանին եւ հին Տրոյայի վերաբերեալ մի քանի ուսումնասիրութիւններ հրատարակեց։ Այնուհետեւ մի շարք ճանապարհորդութիւններ կատարեց նաեւ Կովկասում, հին եւ բազմատարր ազգերի այս խառնիճաղանճ օրօրանում։ Այս ճանապարհորդութիւնների ժամանակ թէ Ռուսաստանում եւ թէ Կովկասում նա մեծ պատւով եւ ոգեւորութեամբ է ընդունված։ Իր մարդաբանական հետազօտութիւնների հիման վրա՝ Ֆիրխօվ եկել է այն եզրակացութեան, թէ մենք՝ հայերս պատկանում ենք սեմական ցեղին։ Երկու տարի առաջ Բեռլինի «մարդաբանական ընկերութեան» մի բազմամարդ ժողովում, որ հրաւիրված էր Բէլքի եւ Լեմանի զեկուցումները՝ Հայաստանում կատարած ճանապարհորդութեան մասին՝ լսելու, նա նոյն միտքն էր պաշտպանում։ Իր ճանապարհորդութիւնների եւ մարդաբանական ուսումնասիրութիւնների հետեւանքն, ի միջի այլոց, այն եղաւ, որ նա հիմնեց Բեռլինում «գերմանական թանգարան զգեստների եւ տնային պիտոյքների»։ Բացի դրանից նա Բեռլինի «մարդաբանական ընկերութեան» հիմնադիրն է եւ երկարամեայ նախագահը. այդ նոյն ընկերութեան օրգանը՝ «ազգաբանական հանդէսը» («Zeitschrift für Ethnologie») մինչեւ այժմ նա է խմբագրում։

Ֆիրխօվ նշանաւոր է նոյնպէս իբրեւ կենսաբան. Րինդֆլայշի հետ միասին նա նէօվիտալիզմի—«կենսական ոյժի» ուսման—յայտնի պաշտպաններից մէկն է։ «Բջիջը միայն բջիջից է առաջանում»—ահա նրա կենսաբանական գլխաւոր դաւանանքը. դէմ լինելով մեխանիկական աշխարհահայեացքին, նա հանդիսանում է միաժամանակ իբրեւ նշանաւոր հակառակորդ Դարվինի եւ նրա հանճարեղ աշակերտի՝ Հէքելի մի քանի տեսութիւններին։

Աւելորդ չենք համարում յիշել Ֆիրխովի գլխաւոր աշխատութիւններից մի քանիսը—«Gesammelte Abhandlungen für wissenschaftliche Medicin», «Handbuch der speciellen Pathologie und Therapie», որ լոյս է տեսնում մի քանի գիտնականների եւ բժիշկների աշխատակցութեամբ. «Untersuchungen über die Entwickelung des Schädelgrundes» եւ այլն։ Բայց նա ունի եւ մի քանի հանրամատչելի գրուածներ՝ «Բնական գիտութիւնների խնդիրը գերմանական ազգային նոր կեանքում», «Գիտութեան ազատութիւնը նոր պետութեան մէջ», «Գեօթէն իբրեւ բնագէտ». 1876-ից սկսած Հոլցէնդորֆի հետ միասին նա հրատարակում է «Հանրամատչելի գիտական դասախօսութիւնների» մի ժողովածու, ուր նա բազմաթիւ յօդուածներ է զետեղել։

Գիտական այս անխոնջ եւ բազմակողմանի աշխատութեան հետ զուգընթաց՝ նա Գերմանիայի հասարակական-քաղաքական նշանաւոր գործիչներից մէկն է եղել ժամանակին. 1859-ին Բեռլինի քաղաքային վարչութեան գլխաւոր անդամներից մէկն էր. 1862-ից պրուսական պատգամաւորների ժողովի անդամ։ Այս ժողովում Ֆիրխօվ երկար ժամանակ ընդդիմադիր կուսակցութեան գլխաւոր պարագլուխներից մէկն էր. աւստրո-պրուսական պատերազմից առաջ նա այնտեղ կրակոտ ճառեր էր արտասանում Գերմանիայի ապագայ հերոսի՝ Օտտօ ֆօն Բիսմարկի դէմ։ Երբ նա 1865-ին արտասանած իր ճառերից մէկում յանդիմանում էր այս վերջինին, որ նա «քամու հոսանքի համեմատ փոխում է իր ղեկը»՝ պատասխանի համար մշտապատրաստ քաղաքագէտը վրա է բերում. «Իսկ ես հարցնում եմ. երբ որ մէկը նաւով ճանապարհորդում է, ուրիշ ինչպէս կարող է վարվել, բայց եթէ ղեկը քամու ուղղութեանը յարմարեցնել՝ մանաւանդ այն դէպքում, երբ նա անկարող է իր համար սեփական քամի ստեղծել...»։ 1880—93 նա շարունակ ընտրվում է գերմանական րայխստագի անդամ։ Ֆիրխօվ պատկանում էր «առաջադէմ կուսակցութեան» եւ նրա հիմնադիրներից մէկն էր. այս կուսակցութիւնը ապագայում փոխվեց «գերմանական ազատամիտների», որոնց շարքը մտաւ նաեւ Ֆիրխօվ։ Րայխստագում նա շարունակում էր նոյն կռիւը Բիսմարկի յետադէմ եւ խիստ քաղաքականութեան դէմ։

72 տարեկան հասակում՝ ծերութեան պատճառով նա իջաւ պարլամենտական ասպարէզից. այնուհետեւ նա ամբողջովին գիտութեան եւ համալսարանական ամբիոնին նուիրվեց։ Գերմանական հռչակված աշխատասիրութիւնը նա առասպելական չափերի է հասցնում՝ նոյն իսկ իր պատկառելի ծերութեան հասակում. ասում են, ժամերով նա չէ բաժանվում իր գրասեղանից, միւս կողմից մինչեւ այժմ դեռ շարունակում է համալսարանում դասախօսութիւններ կարդալ։ Երիտասարդական կրակը, աշխոյժը որոշ չափով նա վաղուց է արդէն կորցրել, ձայնն էլ չափազանց նուազել է, այնպէս որ հարիւրաւոր ունկնդիրներից առաջի նստարանները բռնող բաղդաւորները միայն կարող են նրան փոքր ինչ հասկանալ. բայց պատկառելի ծերունին իր նուաղկոտ ձայնով անգամ ընդունակ է լսողներին էլեքտրականացնել։ Գուցէ ութսունամեայ տօնախմբութիւնից յետոյ՝ նա հրաժարվի ամբիոնից—մի բան, որ շատ պրոֆէսօրներ եօթանասնամեակից յետոյ են անում սովորաբար։ Բայց այդ հրաժեշտի տխրութիւնը կը մեղմանայ նրանով, որ Ֆիրխօվ բոլորել է իր շուրջը գիտնականների եւ բժիշկների մի ահագին լէգէօն։ Իր գիտական ստեղծագործութիւնների հետ միասին ահա այս լէգէօնն է, որով պարծենալ կարող է թէ Ֆիրխօվ եւ թէ այն ազգը, որ ընդունակ է ծնել Ֆիրխօվներ։

Վ. Նալբանդեան

[illegible] ոչ միայն ոչինչ միջոցներ ձեռք չեն առնում այդ [illegible] դէմ, այլ մինչեւ անգամ նպաստում էին նրանց ե-[illegible] կարդալով [illegible]։

ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Քանի օր ա-ռաջ լրագիրները ծանուցում էին, որ սեպ-տեմբերի 23-ին պիտի կատարվի Ռ. Պատկա-նեանի հոգեհանգիստը։ Այդ օրը եկեղե-ցին լիքն էր հանդիսականներով, մեծ մասամբ ուսանողութիւնից [illegible] ... [illegible] Դ. Գապանեան, Էմ. Խան-[illegible] ... [illegible] ... Գեորգեան ծխատարի [illegible] ... [illegible] թողեց հասարակական վրա»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Times» լրագիրը, քննադատելով Կոյկո-ւի վերաբերեալ հարցը, ասում է, թէ բրի-տանական կառավարութեան կողմից ձեռնարկ-ված միջոցները ապացուցանում են միայն, որ Անգլիան վճռել է թոյլ չը տալ status quo-ի խախտումը Պարսից ծոցում։ [illegible] ... [illegible]

—«Morning Leader» [illegible] ... 1) [illegible] 2) [illegible] 3) [illegible] 4) [illegible] 5) [illegible] 6) [illegible] 7) [illegible] 8) [illegible] 5 տարին մի անգամ։

—«Times» լրագրին հաղորդում են կ. Պոլ-սից, [illegible] ... մտադիր են կոնֆերենցիա հրաւիրել՝ միասին քննելու համար պետութիւնների միջամտու-թեան հարցը։

—«Moniteur Oriental» լրագիրը հաղորդում է, որ Նորերս վախճանված յոյն բարեգործ Պա-վէլ Ստեֆանովիչ 200-ական ռսկի կտակեց բաժանելու համար չքաւոր մահմեդականներին, հրէաներին, հայ-լուսաւորչականներին եւ հայ-կաթոլիկներին Կ. Պոլսում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Յօբելեաններ յոբելեանների ետեւից։

Այսօր էլ յոբելեանական օր է։

Նա տեղի ունի գեղեցիկ եւ փառաւոր տօ-նակատարութիւններից յետոյ, որտեղ չքեղու-թիւնը, փայլը, զարդարանքները գրաւել էին մեր քաղաքացիների ընդհանուր ուշադրու-թիւնը։

Իսկ այսօրվայ յօբելեանը բոլորովին ուրիշ նշանակութիւն ունի։

Այստեղ մենք կը մոռանանք պճրանքները եւ ճաճանչները։

Այստեղ չենք յիշի այն մարդկանց, որոնք փայլում են իրանց շքեղ զգեստներով, իրանց շարունակ ակնեղէններով, իրանց բարձր դիր-քով եւ իրանց Նուրբ վարվեցողութեամբ։

Բայց կը յիշենք եւ գոնէ պէտք է յիշենք այն մարդկանց, որոնք տ ր ե խ են հագնում, ճ ա ռ ա ր ա կ են, գունատ եւ կոպիտ, աչք չեն բացում առօրեայ մանր-մունր հոգսերից եւ մշտական սեւ աշխատանքի մէջ կորած են։

Դրանք մեր գիւղացիներն են, մեր երկրա-գործներն են, մեր ժողովրդական մասսան։

Այսօր տօնվում է մեր այն ընկերութեան յիսնամեայ յօբելեանը, որը յիսուն տարի շա-րունակ զբաղված է մեր երկրագործութեան, մեր գիւղատնտեսութեան բարւոքման հարցե-րով։

Տօնվում է Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան գոյութեան յիսնամեակը։

—

Այդ ընկերութեան գործունէութիւնը մեզ, քաղաքացիներիս շատ անգամ չէր հետաքրքր-քրում։

—Նստած են ամբողջ երեկոն եւ ինչ որ մի մ ի ջ ա տ ի քննութեամբ են զբաղված, — արա-խօսելով նկատում է մի քաղաքացի, որ շտապում է դէպի կլուբ։

Մի միջատ։

Որքան հեգնութիւն, որքան ծաղր, որքան ինքնագոհութիւն։

Իսկ մ ի ջ ա տ ը ամբողջ գիւղեր է կործա-նում, ամբողջ գաւառներ է աւերում։

Այդ միջատը, իբրեւ ֆ ի լ օ կ ս է ր ա, ոչն-չացրեց Բուլթայիսի նահանգի խաղողի այգի-ները։

Այդ միջատը, իբրեւ հ օ տ ե Ն տ օ տ ե ա ն մը-լ ո ւ կ, իբրեւ հ ա ց ի բ զ է զ աւերեց Ախալքա-լաքի գաւառի դաշտային ցանքերը։

Այդ միջատը, իբրեւ Թ ր Թ ո ւ ռ յարձակ-վում էր մեր մրգատու ծառերի վրա եւ զըր-կում Նրանց պտուղներից։

Այդ միջատը վնասում է բամբակին, առւոյ-տին, կաղամբին եւ մեր բոլոր բանջարներին ու տունկերին։

Բայց քաղաքի մի Թեթեւամտի համար, որ իր Նեղ շրջանից դուրս աւելի ոչինչ չէ տեսել կամ չէ ուզում տեսնել, ինչ նշանակութիւն ունի այդ միջատով հետաքրքրվելը։

—Տաղտկալի է, ձանձրալի է մի միջատով զբաղվել, ասում է Նա։

Բայց հարկաւոր է, անհրաժեշտ է, պարտա-ւորեցուցիչ է։

Ժողովուրդը վնասվում է այդ միջատից եւ պէտք է միջոցներ գտնել այդ միջատին ոչնչաց-նելու։

—Հէր օխնած, էլ ինչ ասես, վուր չը մօգօ-նեցին էս մեր վուխտ փիլիսօփաները,—բացա-կանչում է մի հասակն առած եւ, իր կարծի-քով, անխախտական մի քաղքցի։—Ինչ վուր բակ-տերիաներր ու միկրօբնիրր էտեւրցն են ընգի։ Տօ խիլքը գլխին աթամորթին էտէնց տուտուց բաների մավա կու գնայ ու Աստծու պատի-ժը դուբբինը մասխարայ կու շինի։ Դրանցը մէ լաւ դնգսելու չէ, ձիգ իմ հարցնում։

Սակայն այդ «դուբբինը», կամ խ ո շ ո ր ա-ց ո յ ց ը իրանց ցոյց տուած բակտերիաներով ու միկրօբներով միշտ տուին՝

օգնելու մեր չ ե ր ա մ ա պ ա հ ի ն, որ վնաս-վում էր չերամի որդի հիւանդութիւններից,

օգնելու մեր այգեգործին, որ զրկվում էր իր այգու բերքերից շնորհիւ օիդիումի, միլ-դիուսի, անտրակնոզի եւ բազմաթիւ ուրիշ հի-ւանդութիւնների,

օգնելու մեր գիւղատնտեսին կատարելա-գործել գինեգործութիւնը, կաթնատնտեսու-թիւնը, անասնապահութիւնը եւ այլն։

—

—Ո՞ւմ յայտնեմ ես մեր գիւղի ցաւի մասին, ումից ստանամ ես խրատ ու հրահանգ կռւե-լու իմ դաշտի ու այգու անգութ թշնամիների դէմ, որտեղ ես պատմեմ իմ ցաւերը եւ Նրա դարմանելու մասին խորհրդակցեմ ինձնից ա-ւելի փորձվածների հետ։

Ահա հարցեր, որոնք միշտ լսվել են եւ ամեն օր լսվում են մեր չուրջը։

Կարելի է դիմել պաշտօնական վարչական մարմիններին։ Բայց դա շատ անգամ աննպա-տակայարմար եւ ապարդիւն է եղել, որովհե-տեւ այնտեղ զբաղված են ուրիշ գործերով։ Նրանք մասնագէտներ չունեն, Նրանք եւ ժա-մանակ ու կարողութիւն չունեն ցանկալի օգ-նութիւնը հասցնելու։

Պէտք էր ուրիշ տեղ եւ հիմնարկութեան դիմել։

Այդ հիմնարկութիւնը գիւղատնտեսական ըն-կերութիւնն էր։

Եթէ պատահել է ձեր ցանքերի եւ տուն-կերի հետ մի դժբաղդութիւն, հիւանդացել են ձեր տնային կենդանիները, հարկաւոր են ձեզ սերմացու հատիկներ եւ հունդեր, կամ զանա-զան տեսակ կատարելագործված գործիքներ, դուք ունէք դիմելու տեղ, դուք կարող էք գնալ Գիւղատնտեսական ընկերութիւն եւ այն-տեղից ստանալ բաւարարութիւն։

Այդ հիմնարկութեան ամենաթանկագին ա-ռանձնայատկութիւններից մէկն այն է, որ Նա հասարակական, ընկերակցական, հաւաքական ոյժով կազմված մի հիմնարկութիւն է, որը կարող ենք բարեփոխել եւ մեր պահանջներին համապատասխան դարձնել։

Եթէ մեր մէջ եռանդ կայ գործելու, եթէ մեր փորձառութիւնը մեզ կարողութիւն է տալիս օգտակար խորհուրդներ տալու, եթէ մենք ուսումնասիրել ենք մեր երկրի համար անհրաժեշտ մասնագիտութիւններ, միանանք այդ ընկերութեան միջոցով եւ գործենք։

Ասպարէզը շատ ընդարձակ է եւ գործելու ե-ղանակները շատ բազմազան են։

Ընկերութիւնը իր անցեալ գործունէու-թեամբ ապացուցել է, որ երբ հմուտ եւ եռան-դուն անձնաւորութիւններ իրանց ձեռքն են առնում գործերը եւ անկեղծ ու անձնուէր կերպով աշխատում են, յիրաւի, Նրանք մեծ օգուտներ են տալիս մեր գիւղական ազգաբնա-կութեան։

Ընկերութիւնը ազատ հիմնարկութիւն է։ Մեզնից իւրաքանչիւրը կարող է Նրա անդամը դառնալ եւ ազդել Նրա գործունէութեան վրա։ Եւ եթէ երբեմնապէս Նա լաւ չէ գործում, այդ այն պատճառով է, որ մենք անփոյթ ենք վե-րաբերվում մեր գիւղական ցաւերին եւ չենք հոգում Նրանց դարմանելու մասին։

Այսօր, ընկերութեան յիսնամեայ յօբելեանի օրը, մենք, մտաբերելով այդ հիմնարկութեան մատուցած ծառայութիւնները մեր գիւղատնտե-սութեան, կարող ենք բուռն ցանկութիւն յայտնել, որ այդ հիմնարկութիւնը կարողանայ իր երկրորդ յիսնամեակում աւելի սերտ կերպով կապել մեր գիւղատնտեսներին եւ ուժեղացնել մեր ազգաբնակութեան մէջ ինքնագործունէու-թեան եւ ինքնօգնութեան ընդունակութիւնը ամենալայն ծաւալով։

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

28 սեպտեմբերի

ԲԱԳՈՒ։ Շիբայեվի Բիբի-Էյբաթեան նաւ-թահանքում խփող նաւթային շատրւանի հըր-դեհը՝ այս երրորդ օրն է որ շարունակվում է։ Հաւաստի տեղեկութիւններով, այրվել է չորս վիշկա, որոնցից մէկի մէջ շատրուան էր խփում, մի նաւթամթերանոց եւ երկու հո-ղային ամբար Շիբայեվի նաւթով, Կաս-պեան-Սեւծովեան ընկերութեան երեք վիշ-կա ու ամբար եւ ռուսաց բիբի-էյբաթեան նաւթային ընկերութեան երկու նաւթամթե-րանոց։ Վնասը հարիւր հազարից աւելի է, չը հաշւելով Շիբայեվի նաւթաշատրուանը։

ՏԻՒՄԷՆ։ «Сибирская Торговая газета» լրագիրը հաղորդում է, թէ Պլոտնիկով նաւթ-արդիւնաբերողների բանուորները Օբեան ծո-վախորշում ստուած հողի մէջ գտել են մի ա-հագին մամոնտի կմախք, որ 5 սաժէն երկա-րութեամբ եւ երեք սաժէն լայնութեամբ տեղ է բռնում։ Ոսկորների մի մասը բերել են Տօ-բոլսկ ու Նուիրել այնտեղի Թանգարանին։ Այն տեղում, ուր գտնվել է մամոնտը, նշաններ են ցցել։

ՓՈՒԱՏԻ։ Ուզդիչ դատարանում քննվում է՝ իր քրոջը ազատութիւնից զրկելու յանցան-քին մասնակցելում մեղադրվող Մօնիէյի գոր-ծը։ Վկաները այնպէս են ցոյց տալիս, թէ մեղադրեալը Թոյլ բնաւորութեան տէր մարդ է եւ գործել է մօր ազդեցութեան տակ։ Մե-ղադրեալի ասելով, ինքը կարծում էր, թէ քրոջը լաւ են խնամում։ Մեղադրող կողմը խիստ դատավճիռ է պահանջում։ Փաստաբանը պնդում է, թէ պէտք է արդարացնել։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Առանձին յանձնաժողով է հաս-տատված քննութիւն կատարելու համար այն բռնութիւնների Նկատմամբ, որ քիւրդերը կա-տարել են հայերի վրա Մուշի սանջակում։ Ասում են սակայն, թէ յանձնաժողովը կողմ-նապահօրէն է վերաբերվում քիւրդերին։ Կա-ռավարութիւնը վճռել է զօրաբաժինը փոխա-դրել Մուշ։ Մուշ քաղաքում խակապէս ոչ մի գազանութիւն տեղի չէ ունեցել։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Լուր է ստացված, թէ երէկ սաստիկ կռիւ է տեղի ունեցել Մէյկոֆէրմում, Բէրգրիվէրի մօտ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Խարկովի համալսարանի պրոֆէսոր Կուլյեվասկիյ Նշանակվում է Նոյն համալսարանի րէկտոր։ — Խարկովի համալ-սարանի րէկտոր եւ պրոֆէսոր Լագէրմարկ, իր խնդիրքի համաձայն, արձակվում է այդ պաշտօններից։—Արդարադատութեան մինիստ-րը, արձակուրդից վերադառնալով, ստանձնեց իր խնամքին յանձնված մինիստրութեան վար-չութիւնը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սեպտեմբերի 28-ին Տարիտ-տէրի օղեգործարանի օղեզտիչ բաժանմուն-քում, ճաշի համար նշանակված միջոցին, ան-յայտ մնացած պատճառից պայթումն տեղի ու-նեցաւ։ Պայթեց 500 դոյլ սպիրտ պարունակող ամանը։ Պայթիւնը այնքան սաստիկ էր, որ գործարանի գլխաւոր աշտարակը եւ բակում գտնվում չէնքամասը տեղ-տեղ ճաքեցին, եւ երկիւղ կայ, որ քանդվեն։ Պայթիւնից սպան-վեց մի արհեստաւորի եօթ տարեկան աղջիկը։ Գործարանը ապահովագրված է «Россія» ըն-կերութեան մէջ 400,000 րուբլիով։ Վնասը հաշւում են մինչեւ 200,000 րուբլի։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Լուրերին Նայելով, յունաց արքայազն Գէօրգիոս հոկտեմբերի 10-ի մօ-տերքը կերթայ ուղղակի Աթէնք, ուր կը մնայ երեք շաբաթ, ու այնուհետեւ կը վերադառնայ Կրետէ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Զինուորական մինիստրը դիմեց պարլամէնտի անդամ Հօվարդ Վինսէնին մի Նա-մակով, որի մէջ ասում է. «Հարաւային Աֆրիկայում մենք ունենք մօտ 200,000 մարդ եւ 450 թնդանօթ. 100,000 մարդուց աւել էլ պատրաստվում է այժմ Անգլիա-յում, ուստի մեզ համար դժուար չէ զօր-քը պահպանել պատշաճ բարձրութեան վրա։ Եթէ Նոր ոյժեր պահանջվեն, ամենամեծ արագութեամբ կարող ենք կատարել այդ պա-հանջը։ Ներկայումս պատերազմական գործո-ղութիւնների տեղում կան 69 զանազան զօ-րաբաժիններ, որոնք ամեն բան ունեն։ Ա-մէն ամիս մենք ուղարկում ենք հարաւային Աֆրիկա մօտ 10,000 Թարմ ձիեր։ Կառավա-րութեան անգործութեան կամ անտարբերու-թեան մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել»։—Հիկս Բիչ, երէկ Օլդհէմում խօսելով պատե-րազմական դրութիւնը Կապի գաղութում տա-րածելու մասին, ասաց, թէ այդ միջոցները, ինչպէս կարելի է մեծ հիմնաւորութեամբ են-թադրել, այն պատճառով են ձեռք առնված, որ Կապի ապստամբները գաղտնի կերպով Նա-ւահանգիստներով պաշարեղէն եւ ռազմամթերք են անցկացնում բօէրների համար։

ԽԱՐԿՕՎ։ Սեպտեմբերի 28-ին զինուորական դատարանը, տասներեք ժամ խորհրդակցելուց յետոյ, յայտարարեց բօշաների աւազակային խմբի մասին կայացրած դատավճիռը. Եվֆիմ Սիդօրենկօ, առաջ դատապարտված խմբապետ Կօվտունենկօյի եղբայրը, Դօբրեակ, Պօլեանս-կիյ առաջին, Սկօկ Բազարենկօ եւ երեք եղ-բայր Բելօշենկօ՝ խմբովին աւազակութիւններ անելու համար դատապարտված են կախաղան հանվելու. Կօրեաշենկօ՝ եղեռնագործութեանը օգնելու համար դատապարտված է երեք տարի ու կէս կալանաւորման կալանաւորական վաշտե-րում, Ֆեդօրենկօ եւ Պօլեանսկիյ երկրորդ՝ եղեռ-նագործութիւնը իշխանութեանը չը յայտնելու համար դատապարտված են—առաջինը՝ մէկ ու կէս տարի կալանաւորման կալանաւորական վաշ-տերում, վերջինը՝ իբր անչափահաս՝ մի տարի բանտարկութեան. Եակօվ եւ Իրինա Կուշերեն-կօները, յանցաւորութիւնը չապացուցվելու պատճառով, ճանաչված են անմեղ։ Դատապարտ-վածները, վճիռը լսելիս, արտնջացին, թէ անմեղ տեղն են պատժվում. Նրանց ազգականներից Նրանք, որոնք գտնվում էին հասարակութեան մէջ, սաստիկ լաց բարձրացրին. արդար ճանաչված Կուշերենկօները դատաւորների առաջ գետին փռվեցին ու սկսեցին լալ ու խաչ անել երեսնե-րին։ Այդ տեսարանը ցնցեց ամենքին։ Իրինա Կու-շերենկօյի մօտ երկու փոքրիկ երեխաներ կային։ Արդարացածների համար հասարակութեան մէջ փող հաւաքվեց։ Դատարանը երաշխաւորու-թեամբ բաց Թողեց մեղադրվածներին, բացի մահվան պատժի դատապարտվածներից։ Այդ ութ անձանց վերաբերմամբ դատարանը ա-ռանձին որոշում կայացրեց, որ կարող է Նը-պաստել Նրանց վիճակի Թեթեւացման. այդ որոշումը դատավճռի հետ միասին կը Ներկա-յացվի զօրքերի հրամանատարին ի հաստա-տութիւն։

ՓԱՐԻԶ։ Հոկտեմբերի միջին Թուերին Վիէն-Նայում տեսակցութիւն տեղի կունենայ յունաց Թագաւորի եւ Ֆրանց Յօվսէփ կայսրի մէջ։ Այդ այցելութեան մասին խօսելով, «Temps» լրագիրը Նկատում է, որ դիւանագիտական շրջաններում այդ այցելութեան, որ տեղի է ունենալու ռումինական Թագաւորի Վիէննա-յին Նորերս արած այցելութիւնից շատ չան-ցած, մեծ Նշանակութիւն են տալիս Բալկա-Նեան Թերակղզու պետութիւնների խմբակցու-թեան տեսակէտից։

Մինիստր Դէլկասսէ, երէկ գնալով բիւջէ-տային յանձնաժողովը, պահանջեց, որ վերա-կանգնեն այն դրամական օժանդակութիւնը, որ տրվում էր Արեւելքում ու հեռաւոր Արե-ւելքում գտնվող կրօնական հաստատութիւն-ներին։ Զը Նայելով մինիստրի յամառ պահան-ջին, յանձնաժողովը կարծիք յայտնեց ի Նպաստ այդ օժանդակութեան վերացման։

ԿԱՐԱԿԱՍ։ Վէնէցուէլեան ոստիկանական ծառայողների մի խումբ, որոնք ոստիկան լինելու նշաններ չունէին վրաները, կիրակի երեկոյեան ուզում էր Պուէրտօ-Կաբէլլօյում ձերբակալել գերմանական «Վինէտա» կրէյսէրի երկու ունտէր-օֆիցէրների. ունտէր օֆիցէրները, ոչ մի յանցանք կատարած չը լինելով, դիմեցին զէնքի օգնութեան եւ երբ ոստիկանները թրերով վիրաւորեցին նրանց, նրանք, գտնվելով անհրաժեշտ պաշտպանութեան դրութեան մէջ, խլեցին թրերը ոստիկանների ձեռքից ու սկսեցին պաշտպանվել նրանցով։ Վերջ ի վերջոյ, նրանք յաղթվեցին եւ նրանց տարան, վէրքերը կապելու համար, գերմանական մի նաւ, որ մօտերքում խարիսխ էր գցած։ Ճանապարհին ունտէր-օֆիցէրները նորից ենթարկվեցին յարձակման ամբոխի կողմից, որի մէջ գտնվում էին ոստիկանական ծառայողներ եւ մաքսատան պահապաններ, եւ այդ միջոցին գնդակներ արձակվեցին գերմանական առեւտրական նաւի օֆիցէրների վրա։ «Վինէտա» չոգենաւի նաւապետը 30 մարդ ուղարկեց օգնութեան։ Այստեղի կառավարութիւնը գանգատ ուղարկեց գերմանական ներկայացուցչին սահմանի ենթադրեալ խախտման առիթով։ Գանգատը եւ զեկուցումը գործի էութեան մասին, որ կազմված է «Վինէտա» կրէյսէրի նաւապետի հեռագրական հաղորդագրութեան հիման վրա, կը կը յանձնվեն գերմանացիների միջնորդութեան հետ՝ պատժելու յանցաւորներին եւ դրամական բաւարարութիւն տալու մասին։

29 սեպտեմբերի

ԲՈՒԴԱՊԷՇՏ։ Այժմ յայտնի են ընտրութիւնների հետեւանքները բոլոր 417 ընտրական շրջաններում։ Ընտրված են 263 ազատամիտներ, 20 ժողովրդասէրներ, 75 անդամներ Կօշուտի ֆրակցիայից, 11 անդամներ Ուգրօնի ֆրակցիայից, 13 հոգի, որոնք ոչ մի կուսակցութեան չեն պատկանում, 5 հատ զանազան ազգութիւնների ներկայացուցիչներ եւ մի ռամկավարական. լինելու է 25 կրկնաքուէարկութիւն։

ՊՈՒԱՏԻԷ։ Մարսէլ Մօնիէին ուղղիչ դատարանը դատապարտեց մի տարի եւ երեք ամսվայ բանտարկութեան։ Հասարակութիւնը ծափահարութեամբ ընդունեց դատավճիռը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ռուսաց դեսպան Զինօվիէվին սուլթանը ընդունեց ունկնդրութեան։

ԲՈՄԲԷՅ։ Պաշավերում հրաման է տացվել անմիջապէս պատրաստել երկու դաշտային հիւանդանոց։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Կապի գաղութի նահանգապետը պրօկլամացիա հրատարակեց, որի մէջ յայտնում է, որ Էլայօտ Կալանտա, Տէմբուլէէն. Ցէլէչրա, Մատալիէլա շրջաններում եւ արեւելեան Գրիկուալէնդում մտցված են նոյնպիսի կանոններ, ինչպէս եւ այն շրջաններում, որտեղ պատերազմական դրութիւն է մտցված։ Վարչութիւնը սակայն մնում է քաղաքացիական իշխանութեան ձեռքում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզատեղ. հիւանդ.

Կ. Մ. Ջիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Կ. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռօստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.

Ա. Ն. Ծպակօվսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբույժ), վեներ. և մորթու հ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

«Խէնթ» Րաֆֆիի, ռուսերէն, թարգմ. Կարա-Մուրզայի, գ. 1 ր. 50 կ.

«Խաչագողի յիշատակարանը», Րաֆֆիի, բոլոր հատորները միասին 2 ր. 50 կ.

«Խամսայի Մէլիքութիւնները», Րաֆֆիի 2 ր.

«Պօակ», ժողով. Րաֆֆիի գրուածքներից 50 կ.

«Կռուածաղիկ», վէպ Պռօշեանի 1 ր. 30 կ.

Ս. Էջմիածնի օրացոյց» 1902 թուականի 20 կ.

«Գրչի հանաքներ», Ա. Ծատուրեանի 50 կ.

«Մի անգամ աշնանը», Մ. Գօրկիյ, թարգմ. Շահումեանի 7 կ.

«Գէօթէ», կենսագր., կազմեց Ս. Թառ. 30 կ.

«Ժողովրդական անգիր երգեր», Տ. Վարդ. 30 կ.

«Դէբսիմ», ճանապարհորդութիւն եւ տեղագրութիւն, Անդրանիկի 75 կ.

«Ձեռնարկ խոհարարութեան», տիկին, Ռոտինեանի 1 ր.

«Խորտակուած կեանք», Լ. Մանուէլեանի 1 ր.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. — «Բազմավէպի»՝ 4 ր., «Բանասէրի»՝ 6 ր., «Ժամանակի» 12 ր., «Գութանի» 6 ր., «Էմմա» վէպի, Վ. Փափազեանի, 1 ր. եւ «Գեղարուեստական-երաժշտական ժողովածուի» (Альбомъ) ի յիշատակ պրօֆէսոր Ե. Այվազովսկու, խմբագրութեամբ Օքրօյեանցի եւ Բաղդասարեանցի 4 ր. 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ-Меликовская, № 11. 1—2

ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԱՆՁՆ

առաջարկում է իր ծառայութիւնները՝ հիւանդներ խնամելու եւ տնային տնտեսութեամբ պարապելու պայմանով։ Գիտէ լաւ կարել։ Հասցէն՝ Անտօնիեվսկայա, № 14։ 2—2

ԳՕՐՈՒ ԳԱՒԱՌ։ Սխալքալաք գիւղի հայոց դպրոցի չքաւոր աշակերտների համար հարկաւոր են 15 րուբլու չափ դասական պիտոյքներ եւ նոյն գիւղի չքաւոր ծխականներին ձրի անհրաժեշտ դեղեր բաժանելու համար տաս րուբլի, որի համար խնդրում ենք բարերարների ուշադրութիւնը։

Սխալքալաքի ծխատէր՝

Յարութիւն քահ. Միրիմանեանց

Հասցէն յայտնի է «Մշակի» խմբագրութեան։ 3—3

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՕՅԵԱԼՆԵՐ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

ՖԻՍ-ՀԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ, ԳԻ-ԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏՆԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ, ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ։

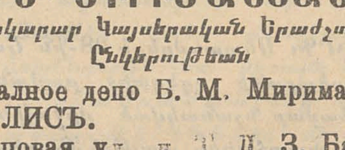

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս։

ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ

ուղարկվում է ձրի։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ

Դ Է Պ Օ

Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Մատակարար Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան

Музыкалное депо Б. М. Мириманiана, ТИФЛИСЪ.

Дворцовая ул., д. Т. Д. З. Банка. (կեր.)

Մամուլի տակից դուրս եկաւ եւ վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրօնական գրավաճառանոցում, ընտիր թղթի վրա, շքեղ հրատարակութեամբ

ՊԷՊՕ

Կոմէդիա երեք արար. երկր. տպագ. ուղղած. գինը 50 կ.։

Նոյն գրատանը վաճառվում են հեղինակի եւ հետեւեալ աշխատութիւնները՝

«Գիշերվայ սաբրը խէր է», կատակ. մէկ արարուածով, երկ. տպ. ուղղած, գ. 30 կ.։

«Օսկան Պետրօվիչը էն կինքումը», կատ. 1 արար. գ. 30 կ.։

«Ամուսիններ», կոմէդիա հինգ արար. երկ. տպագ. ուղղած. գ. 1 ր.։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (կ.) 2—10

ՓՈՐՁՎԱԾ ԽՄԲԱՊԵՏ

Ցանկանում է, քառաձայն կամ եռաձայն, կանօնաւոր խումբ կազմել քաղաքիս եկեղեցիներից մէկում, ձեռնտու պայմաններով։

Հասցէները թողնել՝ Երեւանեան հրապարակի վրա, Միրիմանեանի խանութում, հաշւապահի մօտ։ 3—3

Թիֆլիսի Քաղաքային

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Նորեկ աշակերտների ընդունելութեան քննութիւնները լինելու են հոկտեմբերի 27-ին եւ 29-ին։ 3—6

ԿՕՆՑԷՐՏ

ՏԵՆՕՐ

ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ

(Իտալիայից)

Մասնակցութեամբ օր. Գասկի (սօպրանօ), պ.պ. Բրօջիի (բարիտօն) եւ Դօրրօխօտօվի (վիօլենչելիստ)։

ՅԵՏԱՁԳՎԱԾ Է ԱՌԱՅԺՄ

Հետեւեալ համարներում կը լինի առանձին յայտարարութիւն։ 1—1

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՄԱՍՍԱԺԻՍՏՈՒՀԻ

ԱՂԱՒՆԻ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

Բժիշկների ցուցումով մասսաժի սէանսներ է անում կանանց։ Հասցէն իմանալ բժշկապետ Ա. Բաբայեանի բնակարանում (Սերգիեվսկայա փող., № 14, ժամը 10—12 առ.)։ 1—6

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ

Դ Պ Ր Ո Ց

ՕՐ. Ն. Գ. ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ

տեղափոխվել է՝ Бебутовская ул., Арсеньевскій тупикъ, домъ князя Эристова.

Ընդունելութիւնը շարունակվում է։ 4—4

Թիֆլիսի նախկին Հայոց Հրատարակչական ընկերութեան գրքերի պահեստը Թիֆլիսում յանձնված է Կենտրօնական գրավաճառանոցին,

ուր պէտք է դիմեն ցանկացողները։ Գրավաճառներին եւ գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную Книжную торговлю. (ռ.) 1—10

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան եւ վաճառականներին,

որ այս տարի ստացել ենք մեծ քանակութեամբ

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՌԷԶԻՆԷ ԿԱԼՕՇՆԵՐ

ամեն տեսակ, տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների։ Ուստի խնդրում եմ յարգելի առնողներին դիմել մեզ, ուր կը ստանան նոր ապրանք։ Մեծ քանակութեամբ գնողներին կը լինի բաւական զիջում։ Նոյնպէս ստացել ենք ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ կոչված ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակի։ Պատուէրները կը կատարվեն անմիջապէս, նայած պայմաններին։ Մեզ մօտ ծախվում են նոյնպէս կօշիկները փափկացնող իւղեր եւ փայլ տուող գուն[ա]ւոր դլագուրներ։ Նոյնպէս ծախվում են արտասահմանի եւ Ռուսաստանի ամեն տեսակ կաշուեղէն ապրանքներ եւ կօշկակարական ամեն տեսակ գործիքներ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Армянскій базаръ, Братья Яргуловы.

Բաժանմունքը. Баку, Губернская ул., Т. Яргулянцъ.

(չ. կ.) 16—20

Ի. ԵՍ. ԲՐՕՆ-ՖՕՆ-ԲՐԷՆՆԷՐԻ ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻՑ

Նիկօլաեվսկայա, № 88.

Խնդիրքների ընդունելութիւնն սկսված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 10-ին։ Դասընթացքը բաժանված է կիսամեակների։ Պարապմունքները տեղի են ունենում ճաշից յետոյ։ Վճարը ամբողջ դասընթացքի համար 60 րուբլի։ Ընդունվում են երկու սեռի անձինք։

ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՍԱՏՈՒ ԱՆՁԻՆՔ

1) Հաշւապահութիւն
2) Բանկային գործ
3) Առեւտրական թուաբանութիւն
} Ի. Եա. Բրօն-ֆօն-Բրէննէր, դասարանների հիմնադիրը.

4) Թուաբանութիւն հաշւեպոյցով։

5) Տեխնօլօգիա
6) Ապրանքագիտութիւն
} Մ. Ի. Զէնգէրի, լեռնային ինժեներ, պետական խորհրդական.

7) Թղթակցութիւն.

8) Առեւտրական օրէնքներ
9) Առեւտուր
} Վ. Ս. Մօսկալեօվ, պրօկուրօրի օգնական, թ. ն. դ.

10) Գեղագրութիւն—Գ. Եա. Դիւկով, ինժեներ-երկրաչափ.

Ոչ-պարտադիր առարկաներ

1) Ֆրանսիական լեզու—Է. Կ. Լիօզէկ, դաս. 2-դ կլասիկ. գիմնազիայի.
2) Գերմանական լեզու—Իւ. Ֆ. Գրումլիկ, դաս. Թիֆլ. րէալական ուսումնարանի.
3) Սղագրութիւն, Ի. Եա. Բրօն-ֆօն-Բրէննէր.
4) Ուսուցումն գրելու գրող մեքենայով, նաեւ կուրմնակի անձանց համար։

Խնդիրքները ընդունվում են դասարանների դիւանատանը, Նիկօլաեվսկայա, № 88. 22—25

Հաշուապահութեան եւ գրասենեակային տեղեկութիւնների Կուրսեր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԿԻՑ

(Երկրորդ տարի)

Երկու սեռի գրագէտ անձանց համար

եւ

Գործնական դասեր ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ հաստակաւորների համար

Պարապմունքների սկիզբն է հոկտեմբերի 2-ին։ Մանրամասնութիւնները իմանալ Թիֆլիսի առեւտրական ուսումնարանում (Զուղուրէթ, սեփական տուն) ամենայն օր, ժամի 9-ից մինչեւ 2-ը։ Կիրակի օրերը—ժամի 12—2։ 6—12